

Številka: 122-12/2012- (47/04)

Datum: 3.2.2012

SVET MESTNE OBČINE KRANJ

ZADEVA: Aktivnosti na področju zmanjševanja škode zaradi alkohola

Alkohol je v svetu šesti najpomembnejši vzrok za prezgodnjo umrljivost in obolevnost, v Evropi pa celo tretji oziroma prvi med mladimi. Tudi v Sloveniji se tako srečujemo z vse škodljivejšo rabo alkohola, opijanjem ter celo prekomernim in zavestnim popivanjem med mladimi. Problematiko alkohola obravnava naslednja zakonodaja: Zakon o omejevanju porabe alkohola, Zakon o zdravstveni ustreznosti živil in izdelkov ter snovi, ki prihajajo v stik z živili, Zakon o medijih, Resolucija o nacionalnem programu varnosti cestnega prometa za obdobje 2007-2011, Zakon o varnosti cestnega prometa.

Zavod za zdravstveno varstvo Kranj (v nadaljevanju Zavod) je na Mestno občino Kranj naslovil Pobudo za sprejemanje in izvajanje aktivnosti na področju zmanjševanja škode zaradi alkohola (v nadaljevanju Pobuda). Zavod vidi vlogo lokalne skupnosti predvsem v tem, da se preoblikuje Odlok o javnem redu in miru, kateri bi vseboval določene ukrepe. Zavod predlaga: oblikovanje alkoholne politike z ustanovitvijo mesektorske skupine, zmanjševanje gostote lokalov, kjer se prodaja alkohol, lokacijo lokalov, omejevanje obratovalnega časa, nadzor nad prodajo in strežbo alkohola mladoletnim osebam in že opitim osebam, promoviranje bolj varnih pivskih okolij, obveščanje strežnega osebja, dostopen javni prevoz, konstruktivno preživljanje prostega časa in razne preventivne programe.

V Mestni občini Kranj obstaja Sosvet za varnost Mestne občine Kranj. Menimo, da oblikovanje še enega organa, to je medsektorske skupine za pripravo lokalne alkoholne politike ni potrebno, zato predlagamo, da Sosvet za varnost MOK vzame pobudo Zavoda po oblikovanju alkoholne politike.

Pobudo Zavoda je že obravnavala Lokalna akcijska skupina za preprečevanje zlorabe drog v Mestni občini Kranj (v nadaljevanju LAS). Pri tem je LAS najbolj izpostavila problem pitja alkoholnih pijač na javnih površinah. Pitje na javnih površinah namreč ni prepovedano. Tako se predvsem ob koncu tedna mladi zabavajo na »hauba party-ih«. Mladi nakupijo alkoholne pijače v trgovinah, se odpeljejo na razne javne površine (npr. parkirišča, javne garaže,...), kjer se nato zabavajo ob prekomernem pitju alkoholnih pijač. Pri tem jih policija lahko le evidentira, ne more pa ukrepati in obvestiti njihovih staršev, ker popivanje ni opredeljeno kot prekršek. LAS podpira predlagano rešitev, da se spremeni Odlok o javnem redu in miru v Mestni občini Kranj, ki bi prepovedal pitje alkoholnih pijač na javnih površinah, ki niso za to namenjene. S to spremembo Odloka bi policija in redarstvo lahko ukrepalo in kadar so prisotni mladoletniki, bi lahko obveščalo tudi starše. S tem lahko preprečimo marsikaterega mladostnika pred alkoholno

omamo, vandalizmom ali prometno nesrečo. Opijanje posledično lahko povzroči zastrupitve in ob nizkih temperaturah podhladitev, kar v skrajnem primeru lahko privede do najhujšega – izgubo mladega življenja.

LAS na podlagi poziva namenja proračunska sredstva različnim preventivnim programom po osnovnih in srednjih šolah ter vrtcih. V naslednjem šolskem letu bo LAS dal poseben poudarek preventivnim programom na področju preprečevanja pitja alkohola v osnovnih in srednjih šolah.

Svetu Mestne občine Kranj predlagamo, da sprejme naslednje:

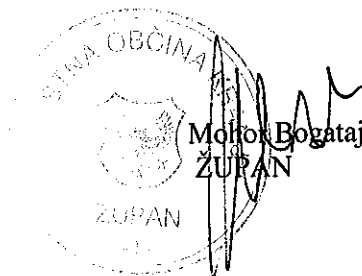
SKLEPE:

1. Svet Mestne občine Kranj podpira prizadevanja Zavoda za zdravstveno varstvo Kranj na področju prekomernega pitja alkohola.
2. Uprava Mestne občine Kranj pripravi spremembe Odloka o javnem redu in miru, v katerem se omeji pitje alkoholnih pijač na javnih površinah, ki niso določena za ta namen.
3. Svet Mestne občine Kranj daje pobudo Sosvetu za varnost Kranj, da oblikuje alkoholno politiko, ki bo prispevala k zmanjšanju prekomernega pitja alkohola.

Pripravila:

Manja Vovk, višja svetovalka

Nada Bogataj Kržan
načelnica Urada za družbene dejavnosti

Priloga:

- Pobuda županom in občinskim svetom gorenjskih občin k sprejemanju in izvajanju aktivnosti na področju zmanjševanja škode zaradi alkohola

ZAVOD ZA ZDRAVSTVENO VARSTVO

K R A N J

Gospodarska ulica 12

p.p. 128, 4001 KRANJ

Tel.: 04/2017 100, fax: 04/2017 113

Oddelek za socialno medicino, analitiko in promocijo zdravja

Datum: 5.12.2011

Št.: 300-342/2011

02.02.2012	
4704	

POBUDA MESTNEMU SVETU OBČINE KRANJ

K SPREJEMANJU IN IZVAJANJU AKTIVNOSTI NA PODROČJU ZMANJŠEVANJA
ŠKODE ZARADI ALKOHOLA

Alkohol, ki se v Evropi proizvaja in uživa že tisoče let, velja za najbolj razširjeno drogo. Evropa je regija z največjo porabo alkohola na svetu in je tudi najbolj obremenjena s posledicami škodljive rabe te droge. Znano je, da že pri porabi 5 litrov čistega alkohola na prebivalca finančna škoda, ki jo ima država zaradi posledic popitega alkohola, preseže finančne koristi, ki jih ima le-ta od prodaje alkohola. Škoda se z večanjem količine popitega alkohola le še povečuje. Slovenija se po porabi čistega alkohola na prebivalca (9,4 litrov leta 2008) in še zlasti po posledicah njegove škodljive rabe uvršča med bolj obremenjene evropske države.

Čeprav Gorenjska ne sodi med tradicionalna vinorodna območja, alkohol tudi v naši regiji predstavlja pomemben javno zdravstveni problem:

1. *Pitje alkoholnih pijač je na Gorenjskem razširjeno tako med mladostniki kot med odraslimi prebivalci:*

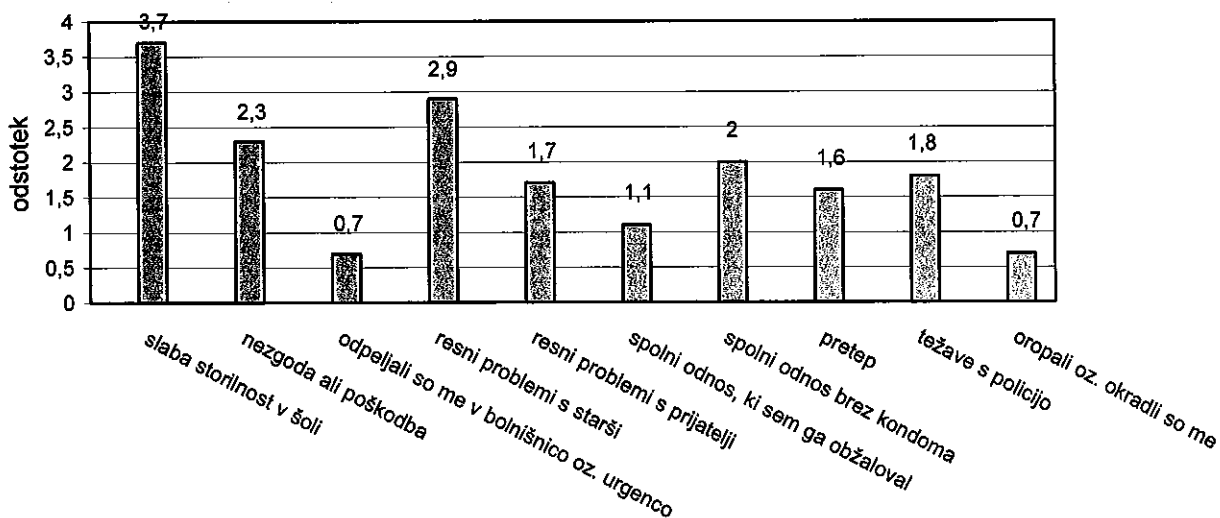
- Po podatkih raziskave »ESPAD« iz leta 2007 je alkoholno pijačo vsaj enkrat v življenju že pilo 94 % 15-16-letnih dijakov, od teh skoraj vsak šesti dijak vsaj 40-krat, kar ga že uvršča med pogoste pivce. V zadnjem letu pred anketo alkohola ni pilo le 14 % dijakov. Tudi opijanje mladim ni tuje, saj ima takšno izkušnjo do vstopa v srednjo šolo že 56 % fantov in 54 % deklet. Pri tem pa je šlo za tolikšno opitost, da so se pri hoji opotekali, se jim je zapletal jezik, so bruhal ali se niso mogli spomniti, kaj se je z njimi dogajalo. O popivanju (»pitju rund« - zaporednem pitju 5-tih ali več pijač ob eni pivski priložnosti) v zadnjem mesecu pred anketo pa je poročalo 55 % fantov in 47 % deklet. Od prve raziskave na Gorenjskem iz leta 1999 delež mladih, ki pijejo alkoholne pijače, raste, po njih pa posegajo tudi pogosteje kot enako stari dijaki v preteklosti, večja pa se tudi popivanje med mladimi. Še posebej zaskrbljujoče je, da mladi alkoholu pripisujejo bolj pozitivne kot negativne učinke in, da kot najbolj pozitivni učinek navajajo zabavo. Čeprav Zakon o omejevanju porabe alkohola (ZOPA) prepoveduje prodajo in postrežbo alkoholnih pijač mladoletnim osebam, pa odgovori mladih kažejo, da z dostopom do alkohola nimajo večjih težav: skoraj tretjina si je lahko alkoholno pijačo kupila v trgovini ali na drugem javnem mestu, v lokalni pa je bilo postreženih kar 42 % 15-16-letnih dijakov.
- Raziskava »Z zdravjem povezan vedenjski slog« iz leta 2008, ki je vključevala odrasle prebivalce, stare od 25 do 74 let, kaže, da v zadnjem letu pred raziskavo alkohola ni pilo 22 % odraslih (16 % moških in 27 % žensk). Na Gorenjskem med odraslimi glede pivskega statusa sicer prevladujejo zmerni pivci (72 %), vendar pa se 6 % prebivalcev, starih od 25 do 74 let, uvršča med čezmerne pivce. Tvegano pivsko vedenje, kot je popivanje (zaporedno pitje 6-tih ali več pijač ob posamezni pivski priložnosti moški in 4-ih ali več pijač ženske), pa je prisotno kar pri 43 % moških in 25 % ženskah te starosti.

2. *Posledice škodljive rabe alkohola občuti celotna družba:*

Čeprav pitje alkohola prinaša tudi užitke, kar je eden od razlogov, da ljudje posegajo po njem, pa alkohol poveča tveganje za škodo na različnih področjih, od škode na zdravju do širše družbene škode. Pri tem gre za povezavo »doza – učinek«, kar pomeni, večja kot je popita količina alkohola, večje je tveganje. Stroški, povezani s škodljivo rabo alkohola, naj bi družbo bremenili za med dva in petimi odstotki bruto domačega proizvoda. Ne gre tudi prezreti dejstva, da mnogo škode, povezane z alkoholom utrpijo osebe, ki niso pivci. Alkohol je povezan z nasiljem, kriminalom, poškodbo lastnine, bolečino in trpljenjem družin, škodo v delovnem okolju in še z drugim.

- ♦ *Zgodnje posledice poseganja po alkoholu se pri mladostnikih kažejo kot osebni in odnosni problemi, problemi na področju spolnosti in delikventna dejanja. Delež gorenjskih dijakov, ki so poročali o teh problemih zaradi pitja alkohola, sega od slabega odstotka za "odpeljali so me v bolnišnico oz. na urgenco" in "ropali oz. okradli so me" do 4 % za slabo storilnost v šoli ali pri delu (slika 1). O vseh težavah je poročalo več fantov.*

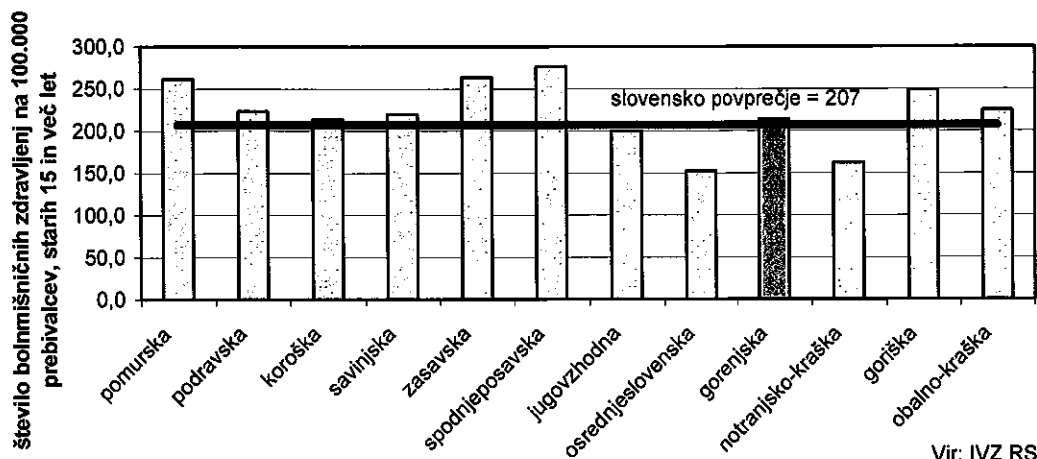
Slika 1: Težave, ki so jih dijaki že imeli zaradi pitja alkoholnih pijač, ESPAD Gorenjska 2007

- ♦ *V prometu je bilo zaradi alkohola v letu 2009 na območju Policijske uprave Kranj pridržanih 598 oseb, alkohol pa je bil prisoten pri 164 (10,4 %) prometnih nesrečah (podatki PU Kranj).*
- ♦ *Posledice na zdravju:* Kot kažejo podatki za leto 2009, je bilo samo zaradi vzrokov, ki jih lahko neposredno pripišemo alkoholu¹, 375 bolnišničnih zdravljenj (78 % pri moških), kar je predstavlja 1,2 % vseh bolnišničnih zdravljenj med prebivalci Gorenjske v tem letu. Z 214 bolnišničnih zdravljenj na 100.000 prebivalcev, starih 15 in več let, je Gorenjska preseгла slovensko povprečje in se je med 12-timi statističnimi regijami uvrstila na 8. mesto (slika 2).

¹ Bolezni, poškodbe in zastrupitve, ki jih lahko neposredno pripišemo alkoholu: duševne in vedenjske motnje zaradi uživanja alkohola (F10), degeneracija živčevja zaradi alkohola (G31.2), alkoholna polinevropatija (G62.1), alkoholna miopatija (G72.1), alkoholna kardiomiopatija (I42.6), alkoholni gastritis (K29.2), alkoholna bolezen jeter (K70), kronični alkoholni pankreatitis (K86), oskrba matere zaradi poškodbe plodu zaradi alkohola (O35.4), plod in novorojenček, prizadet zaradi materinega uživanja alkohola (O35.4), fetalni alkoholni sindrom (Q86.0), prisotnost alkohola v krvi (R78), izpostavljenost alkoholu in zastrupitev z njim (X45, X65, Y15), toksični učinki alkohola (T51.0, T51.1, T51.9) (diagnoze po Mednarodni klasifikaciji bolezni in sorodnih zdravstvenih problemov za statistične namene, X. revizija).

Slika 2: Bolnišnična zdravljenja zaradi alkohola neposredno pripisljivih bolezni, poškodb in zastrupitev, regije v Sloveniji, leto 2009

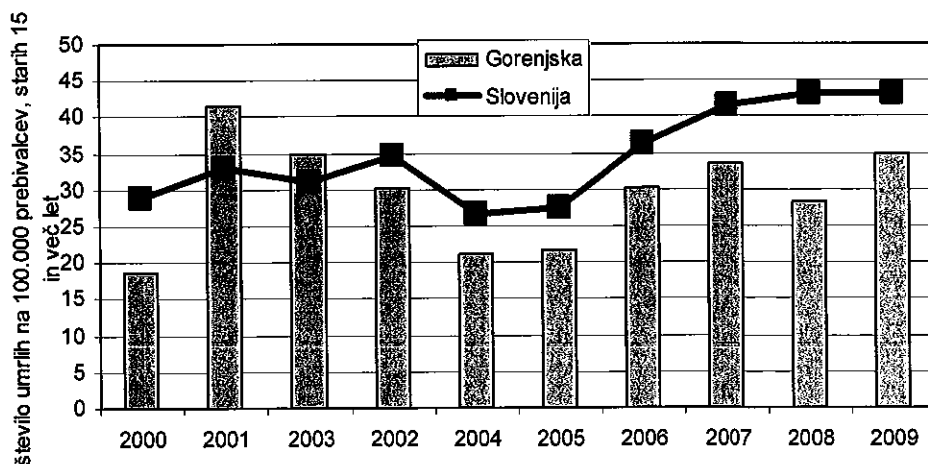

Alkohol botruje tudi odsotnostim z dela. Povprečno trajanje ene odsotnosti z dela zaradi bolezni, poškodb in zastrupitev, ki jih neposredno pripisujemo alkoholu, je bilo leta 2007 na Gorenjskem daljše od 50 dni.

Bolezni, poškodbe in zastrupitve, ki jih lahko neposredno pripišemo alkoholu, so leta 2009 zahtevale tudi 68 življenj. To je pomenilo kar 4 % vseh smrti v tem letu. Od teh je več kot polovica smrti (37) nastopila pri osebah, mlajših od 65 let, in jih zato štejejo med prezgodnje smrti. Tudi s smrtmi so moški bolj obremenjeni kot ženske, saj je nanje odpadlo kar 54 od 68 smrti. S skoraj 35-timi smrtmi na 100.000 prebivalcev, starih 15 in več let, se je Gorenjska po umrljivosti zaradi alkohola nahajala na 8. mestu med statističnimi regijami in je bila pod slovenskim povprečjem (43 na 100.000 prebivalcev, starih 15 in več let) (slika 3).

Vendar pa bolnišnična zdravljenja in smrti zaradi omenjenih vzrokov predstavljajo le vrh ledene gore. Alkohol je povezan še z drugimi boleznimi in poškodbami, kot so na primer motnje srčnega ritma, povišan krvni tlak, možganska kap, rak (ust, grla, požiralnika, jeter, debelega črevesa, dojke), poškodbe (doma, na delu, v prometu), samomori in še drugimi, ki pa v prikazani statistiki niso zajeti.

Slika 3: Gibanje starostno standardizirane umrljivosti zaradi bolezni, poškodb in zastrupitev, ki jih lahko neposredno pripišemo alkoholu, Gorenjska in Slovenija, obdobje 2000-2009

Kot je razvidno iz zgoraj navedenega, so tvegano pivsko vedenje in posledice škodljive rabe alkohola narasli tudi med prebivalci Gorenjske.

- večina mladostnikov je že posegla po alkoholu pijači, dobra polovica 15-16-letnikov in več kot tretjina obojih pa vsaj občasno popiva.
- v zadnjih desetih letih smo samo zaradi bolezni, poškodb in zasrptitev, ki jih lahko neposredno pripišemo alkoholu, na Gorenjskem izgubili 512 življenj in od teh 346 (68%) življenj pred dopolnjenih 65. letom starosti.

Ukrepi na področju zmanjševanja škode zaradi alkohola

Ključ k zmanjševanju škode zaradi alkohola predstavlja alkoholna politika. Alkoholne politike lahko strnemo v pet večjih kategorij:

- ♦ politike, ki zmanjšujejo pitje in vožnjo;
- ♦ politike, ki podpirajo izobraževanje, komuniciranje, usposabljanje in ozaveščanje;
- ♦ politike, ki urejajo alkoholni trg;
- ♦ politike, ki podpirajo zmanjševanje škode v pivskih in drugih okoljih;
- ♦ politike, ki podpirajo intervencije pri posameznikih, ki pijejo na tvegan oziroma škodljiv način ali so od alkohola odvisni.

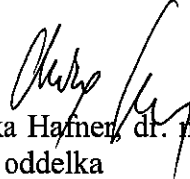
Najbolj stroškovno učinkoviti ukrepi, z majhnimi stroški za družbo, so obdavčitev, omejen dostop in prepoved oglaševanja alkoholnih pijač. Cenovno zahtevni uspešni ukrepi pa so: kratko svetovanje v primarnem zdravstvenem varstvu osebam, ki pijejo na tvegan ali škodljiv način, naključno testiranje voznikov ter (ne povsem jasno) informiranje, ozaveščanje, vzgoja in izobraževanje. Implementacija omenjenih ukrepov je znatno cenejša od stroškov, ki jih ima družba zaradi alkohola. Da je alkoholna politika uspešna, mora biti celovita in vključevati vse partnerje v družbi ter še posebej civilno družbo in lokalno okolje.

Lokalno okolje je mesto, kjer lahko z mobilizacijo skupnosti izvajamo praktične vloge pri spreminjanju ne le posameznikovega pivskega vedenja, temveč tudi dejavnikov iz okolja, ki vplivajo na pivsko vedenje, zmanjšamo škodo, povzročeno z alkoholom.

V tem kontekstu kot primer dobre prakse na področju lokalnih ukrepov za zmanjševanje škode zaradi alkohola na Gorenjskem navajamo sprejem **Odloka o javnem redu in miru v Občini Jesenice** konec leta 2010. Le-ta v svojem 6. členu prepoveduje popivanje v prodajalnah ali na drugih javnih površinah, ki niso določeni za točenje alkoholnih pijač. Po njihovih skoraj enoletnih izkušnjah, z izjemo populističnega poročanja v medijih, je bil odlok med prebivalci dobro sprejet, saj so manj izpostavljeni neprijetnostim, ki so povezane s popivanjem posameznikov in njihovim vedenjem. Poleg omenjenega ukrepa so v lokalnih okoljih še druge možnosti delovanja na področju zmanjševanja škode zaradi alkohola, kot so na primer: zmanjševanje gostote lokalov, kjer se prodaja alkohol, lokacija lokalov, omejevanje obratovalnega časa, nadzor nad prodajo in strežbo alkohola mladoletnim osebam in že opitim osebam, promoviranje bolj varnih pivskih okolij, osveščanje strežnega osebja, dostopen javni prevoz, omogočanje pogojev mladim za konstruktivno preživljanje prostega časa, preventivni programi in drugo.

Na vas, nosilce lokalne oblasti, se obračamo s pobudo, da v vašem lokalnem okolju pristopite k izvajanju aktivnosti in prispevate k zmanjšanju bremena, ki ga posameznikom in družbi povzroča alkohol.

Pripravila:
Mag. Marjetka Hovnik Keršmanc, dr.med.

Alenka Hafner, dr. med., spec. soc. med.,
vodja oddelka